

ZUIDENVELDKRONIEK

Historische Vereniging
Zuidoost-Drenthe

Januari, 1994
3e jaargang
nummer 1

Redactie:
De Woerd 71,
7824 RB EMMEN

VAN HET BESTUUR

Bij het begin van dit nieuwe jaar wil het bestuur alle leden gaarne een zeer gezond en voorspoedig 1994 toewensen. We spreken de hoop uit, dat we ook dit jaar weer een aantal interessante bijeenkomsten mogen hebben van onze vereniging. De eerste kunnen we hier al aankondigen, want deze zal zeer binnenkort plaatsvinden. Dat zal zijn op

DINSDAG, 1 FEBRUARI A.S., in de Nabershof gelegen bij de Schimmeres aan het Noordeinde. Het zal een nieuwjaarsvisite worden, waarbij "spekkedikken" worden geserveerd, naar (geheim) recept van ons lid, Ria van der Wijk! Op die vergadering willen we samen eens over de toekomst van onze vereniging discussiëren en het voorbije jaar aan een evaluatie onderwerpen.

De Nabershof is sinds 1990 eigendom van de Vereniging 't Volk van Grada. De boerderij is een zogenaamde Saksische boerderij uit het jaar 1681. Nadat het gebouw in 1992 onder deskundige begeleiding van Monumentenzorg is gerestaureerd, kan sindsdien op levendige wijze kennis worden gemaakt met de sfeer van vroeger. U ziet, dat wij als historische vereniging daar goed op onze plaats zijn.

We zien 't Volk van Grada dan ook als een zusterinstelling, die eveneens een warme belangstelling heeft voor de historie van Drenthe en in het bijzonder voor de regio Emmen.

We zullen op 1 februari een korte vergadering houden en na de pauze (met koffie en "knieperties") volgt er een verrassing. Om de zaken nog even op een rijtje te zetten:

Jaarvergadering op 1 februari in de Nabershof, U wordt daar verwacht tussen kwart voor achten acht uur. Na een huishoudelijke vergadering volgt de pauze en daarna komt er een verrassing, gebracht door 't Volk van Grada.

Het eerste kopje koffie wordt U door onze eigen vereniging aangeboden, terwijl de overige consumpties voor eigen rekening zijn - maar tegen een sterk gereduceerde (vrienden)prijs!

Natuurlijk zijn er meer instellingen in deze regio, die wij als collega's kunnen aanmerken. Zonder deze met name te noemen (en wellicht zouden we er enkele vergeten), maken we een uitzondering voor de Drentse Vereniging 't Aol Volk, die zich ook bezighoudt met het behoud van de Drentse cultuur.

Dat we deze vereniging in dit verband (wel) noemen, is niet toevallig: uit beide verenigingen hebben we immers leden binnen onze eigen historische vereniging en dat willen we graag zo houden. Via hen immers blijven we contact houden met deze verenigingen.

Wellicht kunnen we het volgend jaar eens te gast zijn bij 't Aol Volk?

ZUIDENVELDSE STUDIEDAG

e e n n a b e s c h o u w i n g

Terugblikkend op onze eerste Zuidenveldse studiedag, menen wij te mogen stellen, dat dit evenement een succes was.

Die conclusie wordt bevestigd door de uitslag van de gehouden enquête. Van de 57 deelnemers hebben 23 deze enquête ingevuld. Daarvan vonden 19 personen (83%) dat de studiedag over het geheel genomen als "goed" diende te worden gekwalificeerd en 4 (17%) vonden deze dag zelfs uitstekend. Verder vond 92% de toegangsprijs redelijk en 8% goedkoop. Er was één persoon die de snert te duur vond, maar de overigen vonden de prijs redelijk.

Op de vraag of we met dit soort evenementen moeten doorgaan antwoordde iedereen "ja", terwijl 86% van mening was, dat een studiemIDDAG voldoende was.

Natuurlijk waren er ook wel kritische noten, die vooral betrekking hadden op de geluidsinstallatie. Daar zullen we het volgend jaar dus goed rekening mee moeten houden. Iedereen moet de lezingen goed kunnen volgen tenslotte!

Uiteraard weten we niet hoe de deelnemers, die de enquête niet hebben ingevuld, deze studiedag hebben gewaardeerd. We gaan maar uit van het gezegde "Geen bericht = Goed bericht"!

De volgende onderwerpen werden genoemd, waarover een volgende keer gesproken zou kunnen worden:

- * Bodemonderzoek in Zuidoost-Drenthe
- * De techniek en de geschiedenis van het kanaalgraven
- * Industriële ontwikkeling
- * Industrie-opkomst: turf Klazienaveen; chemie Emmen
- * Stedebouw
- * Bosbouw (Emmerdennen/Valtherbos/Oosterbos)
- * Agrarische geschiedenis
- * Het Bourttanger moeras als defensie-linie
- * Geschiedenis van de kanalen
- * Hoe ging de turfgraverij in zijn werk
- * De verschillende vormen van kanaal- en wijkgraverijen
- * De vervening in Zuidoost-Drenthe
- * Invloed van W. A. Scholten t.a.v. Barger Oosterveen (e.o.)
- * Gewoonten
- * Kleding
- * Drentse gedichten
- * Geschiedenis van de aardappelmeel- en strokartonindustrie
- * Geschiedenis van de joodse gemeenschap in Emmen
- * Geschiedenis van Emmen in de periode 1925-1940.

Ten slotte kregen we nog de volgende waardevolle suggestie: **graag de volgende keer een discussiemogelijkheid!** Dat zullen we zeker doen en het verlevendigt zo'n studiebijeenkomst ook aanzienlijk!

Het bestuur kan men al deze wensen weer vooruit. Indien een der lezers ook de naam van een eventuele inleider weet met betrekking tot een van bovenstaande onderwerpen, dan houden wij ons ten zeerste aanbevolen!

De planning is om opnieuw op de eerste maandag in november een studiemiddag te beleggen: houd dus **7 november 1994** alvast vrij!

WIE MAAKT HET AF?

Vanuit Canada kregen wij een brief met de vraag of wij de complete tekst kenden van het gedicht **Het veen kan U vertellen**.

Ondanks ijverige naspeuringen kunnen we de tekst tot nu toe niet vinden.

Wellicht is er een van de lezers die ons kan helpen?

We houden ons aanbevolen.

De eerste coupletten waren in Canada nog bekend. We vermelden ze hier, zodat de kans dat iemand zich de complete tekst herinnert aanmerkelijk wordt vergroot. De laatste regel van elk couplet dient te worden herhaald en dat betekent kennelijk, dat het een lied is, dat gezongen kan worden. We hopen, daarom dat iemand ook de melodie kent. We komen graag bij U langs om er een opname van te maken.

Hier volgt het gedicht:

Het veen kan U vertellen
wat mensenkracht vermag.
Het veen kan U voorspellen
steeds beter elke dag
wat in de loop der jaren
wat in de toekomst ligt.
Daar niemand kwam verschijnen
en ook niets werd verricht (2x).

*

't Was wild en woest voor dezen.
't Was duisternis en nacht
voordat een mens'lijk wezen
een voetstap had gebracht.
De wind bewoog de heide,
het uitgestrekte dal.
Er groeide gras noch weide:
't was stilte overal (2x).

*

De mens kwam 't veen aanschouwen
en zag met leed gevoel,
dat hij niet kon bebouwen
die drasse modderpoel.
Het veen moest hier verdwijnen.
Hier moest de bodem droog.
De watermannen kwamen,
men aan de arbeid toog (2x).

*

De denker's plannen namen
al vaster vormen aan

.....

.....

?

't BOERHOREN

Wij ontvingen onlangs een boekje, geschreven door J. de Boer, destijds hoofdonderwijzer te Emmen. Het boekje heet **DE PROVINCIE DRENTE, een leesboek voor de hoogste klassen der lagere scholen**, uitgegeven in 1876 "ten voordeele van het Fonds voor Weduwen en Weezen van openbare Onderwijzers in Drente".

Het boekje kostte 32½ cent. Over het "boerhoren" lezen we: "De Drenter heeft in zijn afgezonderden staat altijd veel van onderlinge samenkomsten gehouden, en dikwijls waren die ook noodig, meer dan in de dorpen der andere provinciën. De bezittingen toch van den eenen landman palen onmiddelijk aan die van den anderen, ja, wat meer zegt, die eigendommen liggen haast overal tusschen elkander verspreid.

Gemeenschappelijk moeten de wegen gemaakt, die naar de wei- hooi- en bouwlanden leiden; want allen maken daarvan min of meer gebruik. De slooten tusschen de groenstukken behooren steeds aan 2 eigenaren; bij de afwateringen hebben allen belang. Op den esch ligt de eene akker oost-west, de andere onmiddelijk daarnaast zuid-noord, zoodat met het ploegen en zaaien, het maaien en inhalen de eene voor een deel gebruik moet maken van den eigendom eens anderen. De scheper hoedt aller schapen en moet dus ook door "de boer" onderhouden worden. In 't voorjaar, als de lammeren komen, beraadslaagt men over de keus van een ooienscheper. Boergronden moeten wel eens bepoot, op een andere tijd voor een gedeelte verkocht, soms gescheiden worden. Is het nu wonder, dat men elkander dikwijls over die gemeenschappelijke belangen moet spreken?

Hoor! de oproeping tot eene boervergadering geschiedt.

Toe toe toeoeoe toeoeoe

Dat is 't geluid van 't boerhoren, een koperen instrument, 't welk men in alle plaatsen aantreft. Muziekaal is dat getoet niet, maar 't dringt door tot in alle hoeken van de woonplaats, en beproeft een geoefend blazer de sterkte zijner longen er op, dan verneemt ge 't ook nog uit de naburige gehuchten, soms op een half uur afstands. 't Zou u niet gelukken er die doordringende tonen uit te halen; 't vereischt meer bedrevenheid en kracht, dan gij wellicht vermoedt.

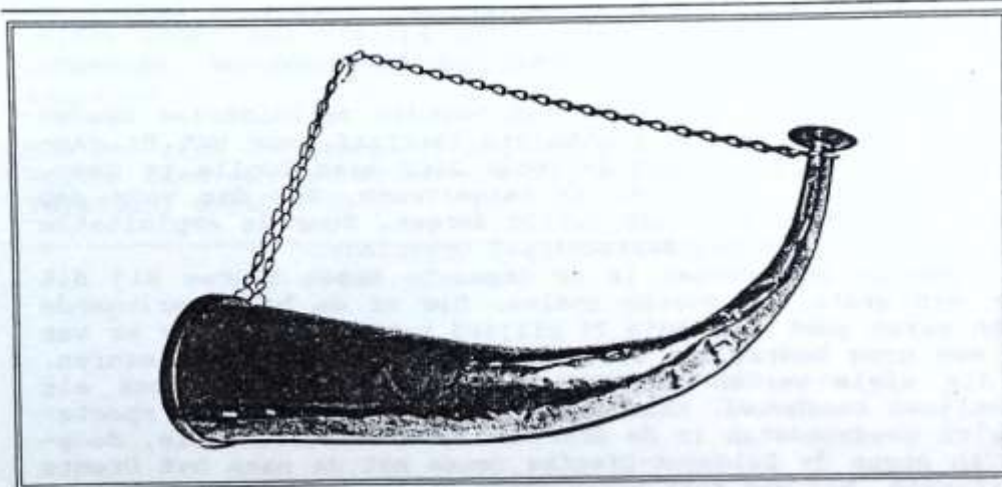
Onder de boomen, of in 't huis, waar 't boerhoren zich bevindt, verzamelen zich allengs uit meest alle huizen één of meer personen, om te vernemen, wat er gaande is. Vinden "de volmachten" de schare vrij voltallig, dan wordt er meegedeeld, waarom men tot eene samenkomst heeft opgeroepen. Druk wordt er soms geredeneerd, verschillende plannen brengt men te berde, totdat of met meerderheid van stemmen, of door de overredingskracht van een der aanwezigen tot één der voorstellen wordt besloten.

Toe-toe-oeoeoe! daar roept het instrument weer tot eene vergadering op. Des schepers rogge moet gemaaid, of wel zijne aardappelen moeten gerooid worden, en daar niet allen hieraan te pas komen, dagen zij alleen op, wier beurt het dit jaar is. Want orde heeft men ook hier op de zaken gesteld: die schapen houdt, is ook verplicht om zijne lasten in dit opzicht te dragen.

't Is zomer. 't Koren is rijp. Men heeft reeds beraadslaagd, wanneer men beginnen zal, de rogge met de blanke zeis te vellen. Daar hoort men, vroeger in alle, nu nog in vele plaatsen, weer 't zelfde getoet als dat, wat ons zooeven in de ooren klonk, en uit alle huizen komen de maaiers met hun gevolg opdagen. De groep verspreidt zich; 't eene deel gaat rechts,

't andere links, en binnen een kwartier hoort men in 't stillen morgenuur 't scherpe wapen door de halmen snijden. Hoe meer de maaier zich rept, hoe drukker het de weller en de bindster krijgen; maar scherts en lach wekken dikwijls lust en kracht.

Als de huismoeders den middagpot gereed hebben, neemt men weer 't horen ter hand; en op dat, nu geliefkoosd, geluid staken allen hun werk en begeven zich naar hunne woningen. Is er soms tusschen "oud en nieuw" geen heerlijk maal bereid: nu is er overvloed van vleesch, spek en ham; en erwten of boonen met aardappels of rijstebrij, of wel, heerlijke rundersoep worden met smaak genuttigd.

De maaier scherpt in de schaduw zijn wapen; zijne helpers vlijen zich in 't zachte gras, totdat het gegeven teken weer tot den arbeid roept. Reeds om 4 uur of nog vroeger ziet men vrouwen of kinders met pannenkoeken en brood, ook wel roggestoet en brood, 't werkvolk bezoeken, en na dezen maaltijd werkt men nog onafgebroken tot den avond door.

Weldra haalt men 't koren in, en voorheen mocht niemand hiermee beginnen, vóór dat door allen het tijdstip was bepaald en 't boerhoren weer het sein tot den aanvang had gegeven. Spoedig verneemt men nu ook 't geklipklap van de vlegels in de schuren, en nog een dag - en men vertelt elkander reeds met vreugde op 't gelaat, dat "de rogge dit jaar zoo deugdzaam is, en men er zoo goed van bakken kan!"

Soms wekken de holle doordringende tonen de bewoners van gehuchten en buurtschappen uit de zoete nachtelijke sluimering, en wel dan, als er brand is ontstaan. Verschrikt springt ieder van zijne legerstede, half naakt ijlt menigeen naar buiten, en uit alle hoeken hoort men volwassenen ter hulpe snellen, dat dubbel noodig is, wijl de meeste daken van stroo of riet zijn.

"Eendracht maakt macht", dat oude Nederlandsche spreekwoord heeft men hier nog altijd in eere gehouden, en moge 't boerhoren de bewoners van dorpen en gehuchten nog lang aan die leuze herinneren!"

HET DRENTS CALIFORNIË

Zuidenveldse Studies no. 1

Op de studiedag kwam het eerste boekje uit in de reeks Zuidenveldse Studies, met als titel: "Historie van het Drents Californië".

Drents Californië is een omstreeks 1850 ontstaan denkbeeld van de Zwolse notaris Van Royen. Deze had ongeveer tien jaar eerder met een aantal Nederlandse en Belgische vrienden een groots kanaalplan door de Zuidoost-Drentse venen opgevat.

Zij wilden toen de Dedemsvaart doortrekken naar Coevorden. Vervolgens zou dit kanaal dwars door de venen naar Duitsland moeten worden verlengd. Zwolle dacht hiermee een goede vaarverbinding met de grote Noordduitse handelssteden Hamburg, Bremen en Lübeck te krijgen.

De handelsschepen, die vanuit het Noorden de Zuiderzee zouden opvaren, dienden dan in plaats van rechtsaf naar het Ei (Amsterdam), linksaf via het Zwolsche Diep naar Zwolle te gaan. Het superkanaal, door o.m. de Bargervenen, zou dan voor een gigantisch achterland voor Zwolle zorgen. Voor de exploitatie werd een Engelse kanaalmaatschappij opgericht.

Met name de Bargervenen in de Gemeente Emmen zouden bij dit plan een grote rol moeten spelen. Die en de haar omringende venen waren goed voor zo'n 73 miljard turven. De afvoer er van zou een hoog bedrag aan afvaartrechten kunnen gaan opleveren. In die visie werden die venen door Van Royen dan ook als goudmijnen beschouwd. Naar analogie van de toentertijd spectaculaire goudvondsten in de Amerikaanse staat Californië, doopte Van Royen de Zuidoost-Drentse venen met de naam het Drents Californië. Het was toen begin jaren vijftig.

Die Engelse maatschappij heeft echter geen spa in de grond gekregen. Dit kwam door de tegenwerking van de provincie Drenthe. Toch was met dit alles de landelijke aandacht op de Zuidoost-Drentse venen gevestigd. Pas vele jaren later, eind zestiger jaren, zouden de venen door een kanaal worden ontsloten. Met name door de Verlengde Hoogeveensche Vaart. Al gauw ontstond er langs dit kanaal enige industrialisatie.

Een bewonderaar van Van Royen, de journalist Harm Boom uit Assen, heeft in die dagen op zijn beurt het begrip Drents Californië op de industrialisatie in de Bargervenen toegepast. De realisering van een en ander is beschreven in deze uitgave van onze vereniging, die tot stand kwam in samenwerking met het Nationaal Veenpark.

Het gaat om vele tientallen industrieën, die gelegen zijn binnen een gebied (Veenoord/Nieuw-Amsterdam/Erica) van slechts enkele vierkante kilometers. Drents Californië kreeg toen landelijke bekendheid en zelfs daarbuiten.

Tijdens het eerste kwart van deze eeuw verdween die industrialisatie en met haar de naam Drents Californië. Door deze uitgave wordt dit eertijds geruchtmakende fenomeen weer in herinnering geroepen.

Het eerste exemplaar werd op die bewuste eerste november aangeboden aan de heer H. Euving, wethouder in de Gemeente Emmen, die o.a. Cultuur in zijn portefeuille heeft.

Op deze manier konden we onze activiteiten ook onder de aandacht van het Gemeentebestuur van Emmen brengen.

MEDEDELING VAN DE PENNINGMEESTER

Het is mogelijk om op de jaarvergadering de contributie voor het jaar 1994 te betalen.

Ook kan het bedrag (f 25,-- per lid) worden overgemaakt naar (Rabo-)bankrekeningnummer: **10.44.68.815**.

Het postrekeningnummer van de bank in Emmen is: 816267.

Een snelle afwikkeling zal zeer worden gewaardeerd!

A. J. Bakker, penningmeester.

Noot van de redactie: Deze KRONIEK wordt op uitgebreide schaal verspreid. Mocht een geïnteresseerde na lezing lid willen worden van onze vereniging, dan kan hij/zij de contributie overmaken, waardoor men automatisch als lid zal worden ingeschreven.

Men kan zich ook aanmelden bij het secretariaat:
Adres: Laan van het Kwekebos 405, 7823 KK EMMEN.
Telefoon: 05910 - 25185

Alleen voor leden!

In dit nummer treft U als bijlage een ledenlijst aan en een financieel overzicht over 1993.

Dit laatste verslag bespreken we op de jaarvergadering en het eerste is ter informatie: U kunt nu gemakkelijk constateren, of Uw kennis, collega, vriend(in) of familielid al lid is van onze vereniging.

Scheuvelbier

*125 g bruine suiker
1 l bier
1 dl brandewijn
2 eieren
2 kruidnagels
een stukje pijpkaneeel
ietsje zout
citroenschil*

Laat het bier trekken met de kruiden op een zacht vuurtje.
Meng de eieren met de suiker en voeg dit al roerend aan het bier toe.
Blijf roeren tot de massa zich bindt.
Voorkom koken.
Roer daarna de brandewijn en het zout erdoorheen.
Scheuvelbier is een heerlijke drank bij koud weer.

*Tijdens onze nieuwjaarsbijeenkomst
is het eerste deel van de ZUIDENVELDSE
STUDIES voor de speciale prijs van
fl. 7,50 verkrijgbaar.*